

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тараненко Олег Миколайович,

*кандидат історичних наук, доцент
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

Для стабільного соціально-економічного розвитку регіонів України дедалі більшого значення набуває стан екологічної ситуації та ефективність природокористування, забезпечення природними благами, зниження ризику виникнення надзвичайних ситуацій, підвищення рівнів безпеки населення і захищеності територій від загроз природного і техногенного характеру. Досягнення цієї важливої мети неможливе без екологізації інноваційної діяльності, створення системи державного стимулювання ресурсозберігаючих і природоохоронних розробок, приведення їх у відповідність до вимог стратегії сталого розвитку і екологічної безпеки країни. Застосування екологічних інновацій буде сприяти зменшенню ресурсомісткості продукції промислового виробництва та раціональному використанню природних ресурсів, що залучені в господарський обіг (земельні і водні ресурси, надра тощо), викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря [1, 372]. Цим і зумовлено актуальність обраної для дослідження теми.

Відповідно до ст. 16 Конституції України, забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави [2, 7]. Отже, одним із пріоритетних напрямів державної політики України є забезпечення екологічної безпеки в усіх сферах розвитку суспільства, зокрема інноваційної діяльності.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на період до 2020 р. віднесено раціональне природокористування. У вказаному законі також відображено значення інноваційного потенціалу природокористування як стратегічного ресурсу розвитку держави [3].

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.», метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану

навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем [4].

Відповідно до визначеної мети національної екологічної політики було розроблено стратегічні цілі, визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.» та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 рр. Це, зокрема, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики [4; 5].

Для реалізації цієї мети та цілей серед стратегічних пріоритетних напрямів на 2011 – 2021 рр., відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8.09.2011 р. №3715-VI, визначено впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища [6].

Предметніше ці напрями представлено у додатку до постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 рр.» від 12.03.2012 р. Так, зокрема, що стосується напрямку впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії, такими визначено такі середньострокові напрями: освоєння нових технологій отримання альтернативних видів палива; освоєння нових технологій будівництва енергоефективних житлових та комунально-побутових будівель і приміщень; освоєння нових технологій отримання та накопичення енергії з відновлюваних джерел;

освоєння нових технологій енергоефективного спалювання різних видів палива [7].

Що ж стосується напряму широкого застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища, такими визначено такі середньострокові напрями: застосування технологій раціонального надро- та землекористування; впровадження прогресивних технологій водозабезпечення, водокористування та водовідведення; застосування технологій замкнутого циклу, технологій очищення, переробки та утилізації промислових і побутових відходів; застосування технологій поводження з радіоактивними відходами та зменшення їх негативного впливу на навколишнє природне середовище; застосування технологій зменшення шкідливих викидів та скидів [7].

За підрахунками фахівців, упровадження інновацій в екологічній політиці України дозволить суттєво скоротити обсяги викидів та скидів в атмосферне повітря та до водного середовища. План скорочення обсягів викидів та скидів в атмосферне повітря у 2020 р. до рівня 2010 р. передбачає зменшення обсягу викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами на 25%, встановлення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах пересувних джерел Євро-5 [8, 12].

Відповідно до запланованого розвитку, в Україні до 2020 р. має відбутися підвищення енергоефективності виробництва на 50% до рівня 2010 р. шляхом упровадження ресурсозбереження в енергетиці та галузях, що споживають енергію та енергоносії. Планується, що обсяги використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії зростуть на 55% порівняно з 2010 р. Збільшення частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві – до 7% порівняно з 2010 р. [8, 13].

Варто наголосити, що відновлювальні та альтернативні джерела енергії найближчим часом не замінять існуючі в Україні атомні електростанції. Разом із тим, відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2030 р., як альтернатива пропонується розвиток локальної, так званої «зеленої» енергетики, що дасть змогу задовольняти потреби в сфері органічного сільського господарства, зеленого туризму, в природних заповідниках та інших сферах «зеленої» економіки за рахунок власних відновлювальних енергетичних джерел [9].

Крім того, заплановано забезпечити до 2015 р. зберігання 70 % побутових відходів міст із населенням не менш ніж 250 тис. осіб на спеціалізованих та екологічно безпечних полігонах, а також до 2020 р. зберігання в повному обсязі таких відходів, а також зменшення до 2020 р. у спеціальних місцях зберігання побутових відходів на 15% базового рівня частки відходів, що піддаються біологічній деградації. До 2020 р. передбачається збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів вторинної сировини [4].

За рівнем раціонального використання водних ресурсів та якості води Україна, за даними ЮНЕСКО, з-поміж 122 країн світу посідає 95 місце [4]. Тому впровадження прогресивних технологій водозабезпечення, водокористування та водовідведення повинно базуватися на трьох основних принципах: суворій економії водовитрат; ефективному очищенні стічних вод; санітарній охороні поверхневих та підземних вод від забруднення та виснаження.

Застосування на виробництві замкнених циклів водокористування, заміна на підприємствах існуючих водомістких технологій на більш прогресивні, вдосконалення технології іригаційних робіт, ефективне очищення і широке використання для зрошення та для виробництва стічних вод, заміна старої аварійної системи водопостачання населених пунктів на сучасні, встановлення лічильників, введення плати за воду – всі ці заходи повинні зменшити обсяги використання води для господарських та побутових потреб.

Підсумовуючи, констатуємо:

1) основними документами нашої країни, що визначають конкретні заходи поліпшення стану навколишнього природного середовища є Закон України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.” Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 рр., якими передбачено ряд заходів щодо покращення стану довкілля, а саме: впровадження більш чистих, інноваційних та енергозберігаючих технологій на підприємствах; модернізація застарілого обладнання; реконструкція існуючих та будівництво нових міських очисних споруд; зменшення впливу автомобільного транспорту; запровадження новітніх технологій утилізації твердих побутових відходів в тому числі використання їх як вторинної сировини;

2) враховуючи, що базовими галузями вітчизняної економіки є металургійна, машинобудівна, видобувна, харчова й хімічна, які дають

найбільше техногенне навантаження, саме їм необхідно приділити найбільшу увагу в управлінні екологічними аспектами на основі інновацій. Це дасть змогу покращити екологічну ситуацію в країні, збільшити експорт товарів та послуг і безумовно позитивно вплине на подальший розвиток економіки України.

Список використаних джерел:

1. Черничук Л.В. Особливості державної інноваційної політики в розвинених економічних системах / Л.В. Черничук // Вісник НУВГП. Економіка. Ч. 2. – 2006. – №4(36).
2. Конституція України. – Х.: ФОП Ніконова В.Б., 2010.
3. Закон України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” від 11.07.2001 № 2623-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>
4. Закон України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р.” від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
5. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період з 2011 до 2015 р. від 25.05.2011 № 577-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/577-2011-p,nreg>
6. Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 8.09.2011 р. №3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
7. Постанова Кабінету Міністрів України „Про деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 рр.” від 12.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-p>
8. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми / В. Потапенко, А. Качинський, Є. Хлобистов / За ред. Ю. Скалецького, В. Потапенко. – К.: НІСД, 2011.
9. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/about_nngc/esu2030/chapter7